

Robert Egevang: Det gamle Helsingør. Nationalmuseet 1976. 96 s., ill. Kr. 27,50.

Helsingør hører til de vel beskrevne byer. I 1972 udsendte Knud Klem »Helsingør, kulturhistoriske vandringer i by og egn«, præget af mangeårig fortrolighed med og af levende kærlighed til emnet. I 1973 fulgte Nationalmuseets bog om historiske huse i Helsingør, en bygningshistorisk registrant, og nu kommer så Egevangs bog som et led i en af Nationalmuseet udgivet serie om gamle danske købstæder; men da Helsingør er særdeles rig på historiske minder og god gammel arkitektur er der plads for dem alle, ingen af de tre værker overflødiggør de andre. Egevangs emner spænder ikke så vidt som Klems, han samler sin interesse om den borgerlige arkitektur, som skildres dels med sagkundskab, dels med temperament. Havnepladsen med pølsebod og benzintank får sin bekomst. Svea-søjlen og gangbroen til færgerne stryger med i løbet. Til det positive hører, at Egevang ikke blot beskæftiger sig med husenes facader, men også gør opmærksom på de mange smukke gårdpartier og lejlighedsvis giver et par ord med om livet bag murene. Bindingsværkshusene foretrækker han overkalkede, så konstruktionen blot anes, ikke ses, og af restaureringer, som jo ikke er til at undgå, foretrækker han 1970'ernes, som han kalder formløse. Det bemærkes, at neo-stilarterne nu er acceptable, og vist er det, rådhus og banegård er staterlige bygværker. Bogens mange fotografier er fra forskellige tider, og man vil følgelig alene heraf kunne skønne om de lidte tab og den seneste nutids bestræbelser for at råde bod og at redde, inden det bliver for sent.

Bogen slutter med en nyttig ordliste, der forklarer rokoko og klassicisme, men ikke barok og empire, og som belærer os om, at gotik er en forældet betegnelse.

Sigvard Skov

OLDTID

E. Aner & K. Kersten: Die Funde der älteren Bronzezeit des nordischen Kreises in Dänemark, Schleswig-Holstein und Niedersachsen, II, Sorø und Præstø amter. Neumünster, Nationalmuseet/K. Wachholtz, 1976. 208 s., 182 pl., 1 kortbilag. 448,50 kr.

1973 udkom første bind af den længe ventede materialepublikation af Danmarks ældre bronzealders fund, i sommeren 1976 udkom bind 2, så hele Sjælland nu foreligger. Dermed er der fremlagt 1310 stedfæstede fundgrupper spændende fra høje med 30 grave til enkeltfundne genstande. Kun ialt 250 enkeltgrave og gravhøje er sagkyndigt undersøgt i løbet af mere end 100 år, heraf de 155 i dette århundrede. Næsten alle Nationalmuseets medarbejdere figurerer på listen over udgravere (Frederik VII og livskytte Jørgensen er de eneste uden for denne kreds). Nationalmuseet fungerede jo som lokalmuseum for Sjælland indtil de seneste år. Der foreligger planer fra 137 udgravninger, d.v.s. at der ikke fra de andre undersøgelser foreligger kontrollable og tilstrækkelige iagttagelser (i nogle få tilfælde findes der dog planer, som ikke er gengivet). Mange af fundene er forsvundet, mange kan ikke længere stedfæstes, og kun 15 gravhøje er totalundersøgt.

Ved bedømmelsen af gravfundene er det værd at lægge mærke til at næsten alle høje med flere grave er sagkyndigt undersøgte, og at der blandt disse er en stor del grave, som ikke kan dateres nærmere (de mangler daterende genstande eller genstande overhovedet). Det er tankevækkende, hvis man vil regne befolkningstal ud fra gravfundene. Bindet er ligeså fremragende produceret som forgænger, det indeholder to af bronzealderens fornemste klenodier, solvognen, og kedelvognen fra Skallerup i perfekte tegnninger, den sidstnævnte med de nyafdækkede fuglefigurer.

Det er beklageligt at lokalforskningens udnyttelse af det rige stof nok besværliggøres af den tyske tekst. Litteraturhenvisningerne er ikke altid komplette. Jeg savner en angivelse af hvornår materialeindsamlingen stoppede – til forklaring af hvorfor nogle fund fra de senere år ikke er med. Jeg savner også bestemte bjergartsøksker og flintdolke, som er dateret til ældre broncealder. Udeladelsen gør at bogen ikke giver et komplet billede af periodens fund, titlen burde have været *Die Metallfunde* etc.

De to bind illustrerer klart, hvilken sørgelig tilstand det velrenommerede kildemateriale fra vor berømte broncealder befinder sig i. Der er ikke udgravet en eneste højgruppe, kun spredte høje, som var truet eller hvor der tilfældigt fremkom fund i forbindelse med sløjfning. I betragtning af hvor væsentligt det er at have hele komplekser af grave i de enkelte høje, og hele højgrupper, undersøgt, for at kunne bedømme gravenes udvikling og kontinuitet gennem broncealderen, lokalsamfundenes størrelse og karakter, social strukturering, er det deprimerende at se, hvor ringe det står til. Måske bliver værkets største fortjeneste den at vi for første gang får en samlet fremlæggelse over en periodes kildemateriale. Derved kan kildebestanden bedre overskues end ved de sædvanlige impressionistiske forskningsoversigter. Med de konstaterede mangler in mente kan der afstikkes en forskningspolitik for fremtiden. Opgaven kan ikke udskydes til en fjern fremtid, men er yderst presserende. Det er vores generation, der endnu har chancen for at råde bod på nogle af de undladelsessynder, som denne publikation viser.

Henrik Thrane

E. Aner & K. Kersten: Die Funde der älteren Bronzezeit des nordischen Kreises in Dänemark, Schleswig-Holstein und Niedersachsen, III, Bornholms, Maribo, Odense und Svendborg Amter, København, Neumünster 1977. 237 s., 174 tavler. D.kr. 641,40.

Med seriens tredje bind foreligger de danske øer (÷ de til Jylland hørende) nu fuldstændigt tilgængelige for videre studier – med de begrænsninger som er anført bind 74. Det er beundringsværdigt, at man kunne holde takten også efter den ene forfatters død.

Det mest spændende afsnit behandler Bornholm, fundene er anderledes her, man kan sammenligne med Skåne i Oldebergs svenske kildeudgivelse fra 1974 – der dog ikke når Aner/Kerstens standard. Det spændende er den række undersøgelser fra 1956–72, som Ole Klindt-Jensen har ledet. De gav helt nye iagttagelser, navnlig under højene, bl. a. den første fladmarksgravplads med omgivende »rituel« pløjning. Tilsvarende velkvalificerede og omfattende udgravninger savnes fra de andre øer. Der er således kun én undersøgelse efter 1. verdenskrig fra Lolland-Falster mod 6 fra Bornholm og 13 fra Fyn-Langeland. Man kan nu direkte i bogen sammenligne de forskellige undersøgelser brugbarhed på forskellige niveauer, og vil finde at de nyere udgravninger rummer langt flere oplysninger og er langt mere anvendelige end de ældre, hvor i værste fald selv fund-sammenhængen er tvivlsom. Hvor galt det står til med kilderne til ældre broncealders historie viser det uhyggeligt høje antal fund, hvis nøjere findested nu ikke længere kan angives: af 138 bornholmske fundsteder er 37 % uden nærmere stedsangivelse end ejerlaug eller grovere. Anvendeligheden til f. eks. bebyggelseshistoriske studier er hermed betydeligt indskrænket. De tilsvarende tal for Lolland-Falster er 136 og 62 %, for Fyn-Langeland 463 og 59 %. Ialt 8,4 % af fundene kan ikke stedfæstes nærmere end til landsdel.

Bornholm og Fyn var i en tidlig periode præget af begavede amatører (Vedel og Sehested), hvilket har sat sit præg på antallet af velkvalificerede fund. Fyns dårlige statistik skyldes Frederik VII's store, men rodede samling.